

Lunds Universitet
Sociologiska Institutionen

Påskupploppen våren 2022

En kvalitativ studie om när den polisiära kontrollen brast och upplopp utbröt i samband med Rasmus Paludans manifestationer i Sverige 2022.

Författare: Sara Elander
Kandidatuppsats SOCK10, 15 hp
Höstterminen 2022
Handledare: Axel Fredholm

Abstract

Författare: Sara Elander

Titel: Påskupploppen våren 2022

Kandidatuppsats SOCK10, 15 hp

Handledare: Axel Fredholm

Sociologiska institutionen, höstterminen 2021

In the spring of 2022 Sweden experienced several riots among counter-protesters in connection with a Danish politician's Islamophobic manifestations. A societal debate was sparked around control, police capabilities and the limits of freedom of expression. The purpose of the current study is to, based on Anne Nassauer's theory from 2019 of paths to protest violence, with the support of previous research, understand protest violence in a Swedish context - more specifically the riots that took place over the Easter weekend of 2022. It is thus mainly interactions between protesters and the police that are put into focus in the current essay. The material for the study consists of a total of five district court judgments, i.e. court documents. The analysis method is a document analysis where the material is coded to be understood based on the purpose of the study. From the analysis of the study the violence and its origins could be understood by combinations of interactions in the form of spatial incursion, communication failures and escalation signals. Escalation and provocation such as masking, property damage has been identified as contributing factors to the violent riots. Further, the analysis found that emotional dynamics, particularly fear and tension, played a large role in the riots.

Nyckelord: Riots, Protest violence, Demonstrations, Political violence

Innehållsförteckning

Inledning och problemformulering	4
Syfte och frågeställning	6
Avgränsningar	7
Tidigare forskning	8
Om våld	8
Våld vid demonstrationer, protester och manifestationer	9
Högerextremism och våldsamma protester	11
Teoretiskt ramverk	12
Tre stigar till våld	12
Rumsligt intrång	14
Polisiär misskötsel	14
Tecken på eskalering	15
Skadegörelse av egendom	15
Kommunikationsproblem	16
I tunneln av våld	16
Triggande ögonblick - emotionell dominans	17
Metod och material	18
Urval och material	18
Analysmetod och databearbetning	18
Metodologiska reflektioner	20
Etiska överväganden	20
Analys och diskussion	22
Loss-of-control path	22
Offence path	24
Missing information path	26
Känslodynamikens roll	28
I ljuset av tidigare forskning	30
Slutsatser och reflektioner	33
Referenslista	36

Inledning och problemformulering

I Sverige är demonstrationsfrihet, mötesfrihet och yttrandefrihet skyddat i grundlag. Grundlagsskyddet innebär att individer har rätt att uttrycka sina åsikter och befinna sig vid allmänna sammankomster, exempelvis vid demonstrationer (Polisen, 2022). Liknande rättigheter gäller för motdemonstrationer, vilket betyder att individer har rätt att motdemonstrera och uttrycka åsikter som motstrider demonstrationens budskap. Det får dock inte ske via brottslig handling eller genom att kasta saker (a.a). De flesta demonstrationer genomförs med få oroligheter och sker under kontrollerade former (Nassauer, 2019). Att ställa in eller vägra tillstånd till en allmän sammankomst är endast möjlig då ordningen eller säkerheten kan riskeras. Vidare kan en allmän sammankomst förbjudas om tidigare liknande sammankomster har resulterat i ordningsstörningar eller uppenbar fara för deltagarna. Trots att det finns fall där allmänna sammankomster går att förbjuda är grundlagsskyddet för demonstrationer mycket starkt. Det innebär att det krävs mycket att göra detta och eventuell våldsanvändning av motdemonstranter är normalt inte skäl nog att förbjuda en allmän sammankomst (Polisen, 2022). Under våren 2022 uppkom en debatt kring vad som krävs för att en allmän sammankomst ska förbjudas och hur polisen agerar när demonstrationer resulterar i- eller riskerar att bli våldsamma.

Om Stram kurs och Rasmus Paludan

Politikern och högerextremisten Rasmus Paludan har gjort sig känd för den svenska allmänheten främst genom de manifestationer han planerade och genomförde i ett antal svenska städer under 2022. Dessa manifestationer resulterade i kraftiga motdemonstrationer och våldsamma upplopp (Svt, 2022). Paludan är född i Danmark och har en svensk respektive en dansk förälder. Han utbildade sig till jurist i Köpenhamn, men startade 2017 partiet Stram kurs. Politiken som partiet och Paludan står för är högerextrem och hjärtefrågorna för partiet är att totalt förbjuda Islam och avskilja samhället från de som de kallar "icke-västliga" personer. Mycket av retoriken hos partiet och Paludan sker genom provokation. Det egentliga inflytandet på

politiken är inte särskilt stor, men Paludan har fått den mesta av uppmärksamheten riktad mot sig på grund av de islamofobiska manifestationer där Paludans och hans kamrater oftast kastar omkring- och bränner koranen, Islams heliga skrift. Manifestationerna har flera gånger resulterat i upplopp, första gången i Malmö 2020. Under påskhelgen våren 2022 planerade och höll Paludan och partiet flertalet manifestationer runt om i Sverige, där flertalet resulterade i våldsamma upplopp. Efter de uppmärksammade upploppen meddelade Paludan och hans parti att de ställde upp i riksdagsvalet 2022 i Sverige (a.a).

Händelserna Påskhelgen 2022

Rasmus Paludan ansökte om att hålla sex manifestationer i olika svenska städer under påskhelgen 2022 (Sveriges Radio, 2022). Planen för manifestationen var att hålla tal och att bränna en Koran. Händelsernas startpunkt var i Jönköping på skärtorsdagen omkring lunchtid. Områdets centrum, vid Råslätt, var avspärrat och polisens styrkor var på plats. Under manifestationen hade en mindre folkmassa samlats, och ett fåtal motdemonstranter gjorde sina röster hörda och uttryckte högljutt sitt missnöje. Utöver motdemonstranternas uttryckta missnöje över situationen höll sig det relativt lugnt. Några timmar senare, i Linköping, kom dock lugnet att rubbas (a.a).

Manifestationen vid Skäggetorp centrum i Linköping var planerad att hållas vid 15.30 på skärtorsdagen. Polisens beredskap hade dock innan denna tidpunkt tagit sig till platsen, vidare hade också flertalet motdemonstranter tagit sig till platsen. Våldsamheter mellan motdemonstranter och polis uppstod och stenar kastades. Våldet ansågs så allvarligt att polisen tog sig från platsen. Efter händelserna i Linköping, bröt våldsamheter i Norrköping ut. I Navestads centrum hade hundratals människor samlats vid 18-tiden, strax därefter kom också polisen till platsen. Bilar antändes och sten kastades, räddningstjänsten hindrades till platsen och attackerade räddningstjänstens bilar likaså polisbilar och poliser. Polisen valde då att backa undan och ta sig från platsen, polisen har i efterhand sagt att det hade fått ytterligare eskalerande effekter och riskerat grovt våld om de valt att gå in i området igen (Sveriges Radio, 2022).

Under nästa dag, långfredagen, tog sig Paludan och hans anhängare till Rinkeby i Stockholm. När klockan var runt halv tolv påbörjade han sin manifestation iklädd hjälm och skyddsväst. Han höll tal i en megafon och satte en Koran i brand. Vid manifestationen i Rinkeby var också här polisen på plats. Under manifestationen stod åhörare och motdemonstranter på ett behörigt avstånd och situationen var lugn. Det förekom lite oroligheter efter ett tag, men dessa lugnade ner sig i samband med att Paludan lämnade platsen. Efter en stund kom dock Paludan tillbaka till platsen och då började det bli stökigt på platsen. Motdemonstranter uttryckte ett starkt missnöje över att Paludan beviljats tillstånd att manifesteras och att polisen skyddade honom. När Paludan fortskred sin manifestation och började bränna Koranen blev det oroligheter. På grund av oroligheterna avbröt polisen manifestationerna och det pågick stenkastning från folksamlingen mot dels Paludan och dels polisen. På kvällen av långfredagen hade Paludan förflyttat sig till Sveaparken i Örebro. Likt de andra manifestationerna resulterade sammankomsten i Örebro i upplopp, denna gång med flera hundra personer inblandade. Flertalet polisbilar sattes i brand och flera poliser och personer från allmänheten skadades. Upploppet har beskrivits som grovt våldsamt och resulterade i att polisen fick retirera från platsen. Under lördagen hade Stram kurs fått tillstånd för en sammankomst i Landskrona, som senare förflyttades till Malmö. Manifestationen blev inte av, men det utbröt våldsamheter i både Landskrona och i Malmö med stenkastning och bil- och bussbränder (Sveriges Radio, 2022; SvtPlay, 2022). Händelserna har kommit att kallas *påskupploppen*, eller *påskkravallerna*. Påskupploppen och våldet vid protesterna blev mycket uppmärksammat i både nationell och internationell media. Det väckte diskussioner på ett samhällsligt och politiskt plan, en debatt som cirkulerade kring bland annat våld, polisens insats och yttrandefrihetens gränser.

Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att bidra till en ökad kunskap kring om vad som händer när den polisiära kontrollen brister och våldsamma upplopp uppstår, med utgångspunkt i fallet påskupploppen våren 2022. Tidigare forskning har utförts och tillämpats på demonstrationer i främst andra länder än Sverige. Nassauer (2019) har omfattande

studerat våld vid demonstrationer, dock inte i en svensk kontext. Vidare har inte specifikt påskupploppen studerats ur ett sociologiskt perspektiv. Därför är syftet att skapa en förståelse för våldsamma upplopp vid sammankomster i en samtida och Svensk kontext. Och i vilken utsträckning Nassauers teori kan appliceras i en svensk kontext och våldsamheterna i samband med påskupploppen. Med ett interaktionistiskt perspektiv tolkas och analyseras tingsrättsdomar från påskupploppen våren 2022 dels utifrån tidigare utvecklad teori av Nassauer (2019) om våld och upplopp vid protester och demonstrationer och dels utifrån tidigare forskning på ämnet. Det är således i huvudsak interaktioner mellan demonstranter och polis som sätts i fokus i den aktuella uppsatsen. Syftet ämnar att uppnås med hjälp av följande frågeställning.

- Hur kan våldet som uppstod under påskupploppen våren 2022 i Sverige förstås i relation till tidigare forskning och till Anne Nassauers teori om tre stigar till våld?

Avgränsningar

Arbetet avgränsas till de våldsamma upplopp som skedde i samband med Paludans både planerade och utförda manifestationer våren 2022 i Sverige. Vidare avgränsas arbetet till de fall i domstol där personer dömts till våldsbrott i samband med de planerade manifestationerna. Att avgränsa till tingsrättsdomarna i det aktuella fallet görs dels för att våldet är en komponent i upplopp, och dels för relevans för teorin då Nassauer (2019) delvis använt domstolsdokument i sin tidigare forskning av våld vid protester. Tingsrättsdomarna är också av relevans eftersom de dokumenterat händelseförloppen under påskupploppen 2022. Tingsrättsdomar är det närmsta material som existerar för någon som inte befunnit sig på platsen, därav avgränsas materialet till tingsrättsdomar. Ett annat sätt att närma sig händelserna under påskhelgen hade varit intervjuer med individer som befunnit sig på plats, ett tillvägagångssätt som inneburit ett mer tidskrävande arbete och ett tillgång till fältet som inte fanns vid projektets inledande moment. Begränsningar med materialet kan dock innebära att materialet producerats i ett visst syfte. Det innebär att jag inte har

möjlighet att ställa eventuella följdfrågor, eller att fördjupa mig i vissa delar som gynnats av ytterligare information.

Tidigare forskning

I följande avsnitt redogörs för tidigare forskning på området och syftar till att belysa relevant forskning kring våld i allmänhet, våld vid demonstrationer, protester och manifestationer samt högerextremism och våldsamma protester.

Om våld

Att människan skulle vara våldsam av sin natur har enligt forskning få belegg. Idén om att människan är våldsam av naturen verkar vara en intellektuell förkärlek snarare än ett systematiskt samhällsligt mönster (Collins, 2008; Ferguson, 2013; Pinker, 2012). Vidare indikerar tidigare forskning att människor som påverkas av sociala orättvisor inte är lika med att vara mer benägna till våld (Collins, 2008; Horowitz, 2001; Waddington, 1991). Fysiskt våld förklaras i tidigare forskning som en resurs som är lika tillgänglig för alla individer oavsett förutsättning, men få människor använder våld i realiteten. Våld är något som används sällan och endast av få individer (Collins, 2008). Fortsättningsvis tenderar människor att vilja undvika våldsamma interaktioner (Wright & Decker, 2007) och om individer trots allt finner sig i våldsamma konfrontationer brukar man vilja hålla förloppet kort (Collins, 2008). Våld har alltså enligt tidigare forskning visat sig inte vara någon vanligt förekommande reaktion eller vara orsakat av en vitt spridd motivation, kultur eller bakgrundsfaktorer. Istället talar det för att flertalet spärrar eller trösklar behöver överträdas för att någon ska vara kapabel att begå våldshandlingar.

Den något allmänna uppfattningen om att våldsamma situationer beror på ett fåtal, i grunden våldsamma personer - anarkister eller personer som njuter av att utföra våld, har lite empiriskt stöd. Det vill säga att bakgrundsfaktorer är svaga prediktorer för huruvida människor kommer agera våldsamt eller inte (Nassauer, 2019:35).

Wästerfors (2016:15) skriver i publikationen *Våld* om att rikta blicken mot sociala situationer och inte enbart individen och dennes egenskaper och dylikt när våld ska undersökas.

Våld vid demonstrationer, protester och manifestationer

Kollektivt våld är inte något nytt fenomen när det kommer till politik och samhällsfrågor och karaktäriseras av konfrontationer mellan polis och de som protesterar. Efterspelet blir ofta uppmärksammat av media och allmänhet - och diskussionen kring vilken part som varit den rättmätiga parten väcks (Wisler & Tackenberg, 2000). Oavsett om våldet sker på grund av en samhällelig debatt, fenomen eller osämja inom en social rörelse så är nästan alltid *provokation* en faktor eller en mekanism som är inblandad (Hylander & Granström, 2010; Tiratelli, 2022; Wahlström, 2011). Vidare har tidigare forskning analyserat upplopp och kommit fram till att det är ett fenomen som är benäget att återkomma samt ett oförutsägbart inslag i det sociala livet (Haddock & Polsby, 2015).

Dwyer (2022) beskriver sociologisk forskning kring kollektivt våld och fynd som genererat flertalet teorier om kollektivt våld. Den mest inflytelserika *Added Theory* också kallad *Structural-Strain Theory* som förklarar att fyra förutsättningar måste uppfyllas för att kollektiva beteenden ska uppstå. Den första förutsättningen är strukturella påfrestningar - som innebär att människor är frustrerade och arga på samhällsproblem. Den andra förutsättningen är generaliserade övertygelser - en gemensam förståelse för samhällsproblemet och hur det ska lösas. Den tredje beskrivs som utlösande faktorer - händelser som plötsligt utlöser upplopp och protester. Den fjärde förutsättningen är bristande social kontroll - när deltagare i det kollektiva våldet inte förutspår att de ska bli straffade eller arresterade för sitt beteende. Författaren exemplifierar ett fall där samtliga av dessa förutsättningar förelåg med stormningen av Kapitolium i Washington, januari 2021 (Dwyer, 2022:64). Vidare fynd kring upplopp vid protester är att statens monopol på våld ofta varit avgörande i att få ett slut på upplopp (Tiratelli, 2022).

Tidigare fall av kollektivt våld vid protester i Sverige exemplifieras inte sällan av upplöpan i Göteborg 2001, i samband med ett EU-toppmöte, där polisen öppnade eld mot demonstranter (Peterson, 2006). Vidare har flertalet konfrontationer mellan polis och antirasistiska demonstranter har också förekommit där utgången blivit våldsamt (Wahlström, 2010).

Hylander och Granström (2010) har analyserat demonstrationer i svensk kontext och fann interaktioner som hade antingen eskalerande eller de-eskalerande effekter i konflikter. Det handlar i huvudsak om interaktioner och processer de kategoriserar som *fredsskapande* respektive *krigsskapande*. Fredsskapande processer handlar om förmågan att se till gruppens olikheter, bra som sämre, hos både den egna och men särskilt hos andra grupper. Vidare fredsskapande interaktioner handlar om att avväpna personer, bokstavigt eller bildligt, att förmå någon att sluta upp med provocerande beteenden. Slutligen beskriver de interaktioner av ordningsskapande, det vill säga skapande av ordning, som fredsskapande. Det innebär vidare att möjliggöra för information och struktur som skapar en känsla av trygghet i situationen, både hos den egna gruppen och hos den andra gruppen. Krigsskapande å andra sidan är interaktioner under konflikter som innebär att se till den andra gruppen som homogen, att kategorisera individer i grupper som tillskrivs negativa egenskaper. Exempelvis att alla i gruppen är våldsamma. Vidare krigsskapande processer handlar om provokation, där beteendet hos den ena gruppen upplevs som krigsskapande intentioner av den andra gruppen. Avslutningsvis beskrivs krigsskapande interaktioner i form av kaosskapande. Kaosskapande interaktioner skildras av brist på utbyte av information, oförutsedda händelser, brist på planering och sådant som leder till oordning och osäkerhet i situationen.

Hylander och Granström (2010) fann att när kritiska situationer uppstår så kan processer av krigsskapande respektive fredsskapande leda till eskalering eller de-eskalering av situationen. Det är avgörande för hur de olika grupperna bemöter varandra när en konflikt uppstår. Om exempelvis polisen bemöter motdemonstranter på ett krigsskapande vis, det vill säga stereotypiskt och som att samtliga är

våldsverkare, att det brister i kommunikationen mellan polis och demonstranter. En sådan situation riskerar resultera i att demonstranter känner sig kränkta och därför blir rebelliska mot polisen, vilket för polisen legitimerar våldsutövning från deras sida (Hylander & Granström, 2010).

Högerextremism och våldsamma protester

Mellan år 2017 och 2019 deltog högerextremister och antifascister i flertalet våldsamma protest-krockar i Portland, Oregon, USA. Leanne C. Serbulo (2020) undersökte hur mekanismerna bakom våldet och interaktionerna mellan två kolliderande grupper som protesterar och polisiära styrkor. Forskaren förklarar att trevågsinteraktion mellan två grupper och statliga styrkor föranleder oväntade utfall - likt Anne Nassauer, 2019 ovan - exempelvis hade polisens närvaro en eskalerande effekt på våldet snarare än en de-eskalerande effekt i Portland (Serbulo, 2020). Fortsättningsvis i Nederländerna 2019 uppmärksammades den högerextrema gruppen Pegida som manifesterade utanför en moské en fredag genom att grilla fläskkött (van Es, 2020). Manifestationen ledde till att hundratals muslimska motdemonstranter gick till motattack. De försökte fysiskt hindra Pegida-gruppen, ropade glåpord och kastade sten mot polisen. Margaretha A. van Es (2020) forskade i händelsen och fann att fläskköttet spelade en vital position för utbrottet av våldsamheter vid protesten. Det fungerade som *performance violence*, som beskrivs genom att attacken sker via val av plats och tidpunkt som har symboliskt och emotionellt värde för den utpekade gruppen. Detta i syfte att provocera fram en världsbild av gruppen som stämmer överens med den egna, i detta fallet att muslimer skulle vara våldsamma (van Es, 2020).

Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket för studien ämnar, i enlighet med studiens syfte, att förklara våld vid demonstrationer och protester. Avsnittet redovisar teorin som ligger till grund för analysen i studien.

Nassauers teori ämnar att förstå våld vid demonstrationer utifrån situationell sociologi. Eftersom teorin är mikrosociologisk och baseras på interaktioner mellan människor ansågs den relevant för studiens syfte att analysera våldet under påskupploppen och interaktioner mellan de inblandade. Vidare ämnar inte den aktuella studien att undersöka bakomliggande faktorer såsom personliga egenskaper hos de inblandade, en eventuell underliggande aggression bland demonstranter eller att våldet beror på en specifik poliskultur - något som Nassauer (2019) menar inte bör fungera som förklarande faktorer för att förklara upplopp och våld vid demonstrationer. För att förstå våld vid demonstrationer ska det betraktas enligt Nassauer i interaktioner mellan demonstranter och polis och undersöka när rutiner bryts samman - där modellen av tre stigar till våld ses som en modell för när våld kan uppstå.

Tre stigar till våld

Teorin gör gällande att bortse från bakgrundsfaktorer eller personliga egenskaper, eftersom de enskilt inte är tillräckligt för att våld ska uppstå. Anne Nassauer (2019) menar att fem mönster i interaktioner mellan polis och demonstranter som händer under protester är fundamentala för att våldsamheter ska uppstå. Dessa fem benämns som *rumsligt intrång* (e.g. spatial incursions), *polisiär misskötsel*, *tecken på eskalering*, *skadegörelse av egendom* (e.g. property damage) och *kommunikationsproblem mellan demonstranter och polis*. Specifika kombinationer av dessa interaktionsmönster utgör i teorin tre stigar till våld enligt författaren. De tre stigarna till våld tydliggörs genom figuren på nästkommande sida.

Anne Nassauers omfattande forskning av demonstrationer resulterade i en förklaring hur kombinationer av specifika interaktioner under protester och demonstrationer kan skapa stunder av känsloladdat kaos, där kommunikationen brister och missförstånd uppstår. I dessa situationer känner sig individer övergivna och attackerade, förvirrade och ångestfyllda - spänning och rädsla stiger. Ett sammanbrott av situationsmässiga rutiner kan få protestvåld att utbryta (Nassauer, 2019).

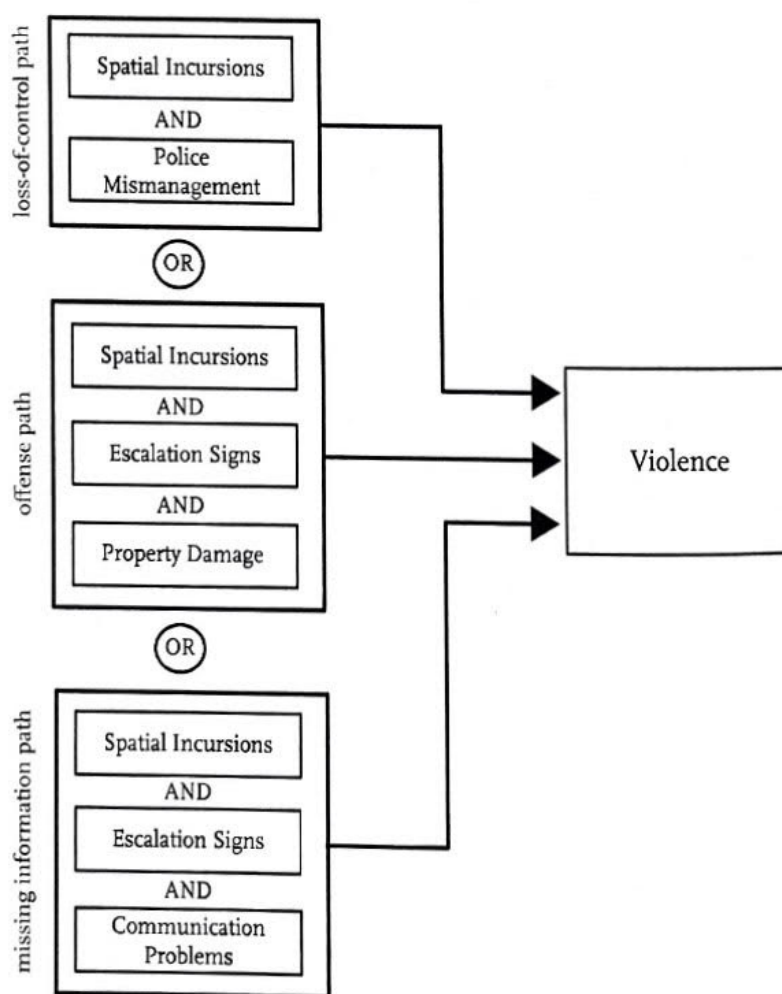

FIGURE 1.3. Interactions and Paths to Protest Violence

(Nassauer, 2019:14)

Rumsligt intrång

Platsen och scenen för sammankomster såsom demonstrationer, protester och manifestationer är ofta allmänna platser. Nassauer (2019:51-54) beskriver dock att kärnan av demonstrationen gäller tävling av rum, eller område. Det allmänna området används för att ställa krav och för att nå ut till en bred publik. Det rumsliga är inte enbart av vikt för demonstranter, eller de som protesterar utan också för polisens styrkor. För polisen är ofta ett inringat avstängt område en del av arbetet - inte minst på brottsplatser som spärras av och som endast får beträdas av polis. Området spelar roll också specifikt under protester för polisen. Kontrollen över området är primärt för att polisen ska upprätthålla ordningen under demonstrationer, protester och manifestationer. Eftersom den rumsliga aspekten är viktig för flera parter är det ofta något som förhandlas och förbestäms inför en protest, demonstration och liknande. Mer konkret ställs stängsel, avspärrningsband och liknande fram för att avgränsa somliga områden från andra. Det kan också handla om att stänga av gator för trafik under tiden för eventet (Nassauer, 2019:51-54).

Rumsligt intrång (e.g. Spatial Incursions) är en av de interaktioner som Anne Nassauer identifierar som fundamental för att våldsamheter ska uppstå. Rumsligt intrång hänvisar till en kränkning av rumsliga zoner som tilldelats den andra gruppen. Rumsligt intrång är inte nödvändigtvis en fysisk konfrontation, utan det handlar om att överträda rumsligt. Till exempel korsa avgränsningar, forcera över stängsel eller knuffas i en trång folkmassa som överstiger rumsliga zoner. Anledningen till att rumsligt intrång kan föranleda våld beskriver Nassauer som att ett visst avstånd utgör en personlig trygghet. Att någon eller några invaderar på den personliga platsen genererar generellt känslor av otrygghet, rädsla och oroligheter (Nassauer, 2019:51-54).

Polisiär misskötsel

En av de fem situationella interaktioner som Nassauer (2019) identifierat som avgörande för att våld ska uppstå vid demonstrationer beskriver forskaren som polisiär misskötsel (e.g. Police Mismanagement). Den syftar på att ledningen saknar

en överblick över situationen och/eller en tydlig handlingsplan under en operation. Det kan också handla om kommunikationsproblem som uppstår mellan polisenheter. Ofta uppstår polisiär misskötsel när planeringen för eventet har utgått från en lugnare strategi inför exempelvis en manifestation. Polisiär misskötsel ökar spänning från polisens sida. Uppfattningen om misskötsel kan innebära att polisens uppfattning om sig själva och sin roll i protesten förändras. Inledningsvis utgår polisen från att denne endast utför sitt arbete, men polisiär misskötsel kan leda till att polisen upplever att hen måste skydda sin integritet gentemot demonstranterna vilket resulterar i ett vi mot dem-tänk (Nassauer, 2019:44-47)

Tecken på eskalering

Tecken på eskalering (e.g. escalation signs) beskrivs av Nassauer (2019:75) som en faktor som kan främja våld i protester. Tecken på eskalering hänvisar till handlingar som uppfattas som förebådande våldshandlingar. Sådana handlingar kan exemplifieras av att samla sten, något som brukar avbrytas av polis om upptäckt eftersom det tolkas som eskalering. Vidare kan handlingar som att maskera sig tolkas som tecken på eskalering. Fortsättningsvis innefattas också smällare, bangers och dylikt i tecken på eskalering (Nassauer, 2019:75-78).

Tecken på eskalering är relevant för dels polisens styrkor som nämns ovan och dels för andra som deltar i protesten som ett tecken på ofrånkomlig eskalering till våld. Vidare handlar tecken av eskalering också om handlingar från polisen. En hög polisen närvaro, flertalet polisbilar och extra utrustade poliser kan tolkas som tecken på eskalering. Demonstranter kan tolka polisbilar som kör med sirener på som eskalerande. Tecken på eskalering resulterar i spänning och rädsla som beskrivs som de huvudsakliga känslorna bakom våldshandlingar (Nassauer, 2019:75-78).

Skadegörelse av egendom

Under demonstrationer och protester är det inte ovanligt att demonstranter hävdar att de sänder ett budskap genom att skada ett objekt som har symbolisk betydelse. Delvis för att det ofta rapporteras om i media och uppmärksammas av allmänheten - som ett

sätt att synas och höras och för att uttrycka missnöje. Vidare skriver Nassauer (2019) att skadegörelse av egendom är en taktik att motsätta sig faktiskt våld. Polisen å sin sida brukar uppfatta skadegörelse av egendom av några få demonstranter som något som kan framkalla det värsta hos alla andra som protesterar (Nassauer, 2019:29,78-79).

Skadegörelse i kombination med interaktioner av rumsligt intrång och tecken på eskalering menar Nassauer (2019) leder till att dels demonstranter och dels polisstyrkor uppfattar det som ett anfall eller en attack under protesten, vilket leder till ökad spänning hos demonstranter eller polis. Det i sin tur leder till att demonstranter eller polis använder våld när de uppnår en fördel i en specifik situation (emotionell dominans - se rubrik 3.4.) i en mikro-situation (Nassauer, 2019:15).

Kommunikationsproblem

Anne Nassauer (2019:87-94) beskriver hur spänning, rädsla leder till oroligheter. Något som kan alstra den typen av känslodynamik är kommunikationsproblem mellan de som protesterar och polisen. Det beskrivs som ett avbrott av det rutinmässiga flödet av information mellan polis och demonstranter. Kommunikationsproblem kan uppstå på grund av missförstånd och otydligt innehåll i informationen som utbyts eller det kan till exempel uppstå på grund av tekniska problem. När kommunikationen brister kan situationer leda till ryktesspridning vilket i sin tur eskalerar situationens dynamik. En kontinuerlig kommunikation mellan demonstranter och polis kan dock medföra en lugnande effekt på situationen vilket vittnar för hur viktig kommunikationen är (a.a.).

I tunneln av våld

Anne Nassauer (2019:95-99) förklarar hur känslodynamiken spelar en roll i huruvida en demonstration resulterar i våldsamheter. Under en fredlig demonstration tenderar både demonstranter och poliser att behålla stabila känslouttryck och aktörerna fokuserar sällan utanför den egna gruppen och syftet att delta i demonstrationen. När

en demonstration blir våldsam däremot så tenderar känslodynamiken förändras under förloppets gång. Under någon tidpunkt så går aktörer från lugna till hektiska och kluster av människor samlas och triggas varandra och spänning uppstår. Fokus från den egna gruppen vänder sig utåt och känslor såsom rädsla, oro, stress, ilska och panik uppstår ofta innan våldet uppstår. Forskaren hänvisar till Randall Collins (2008) och hans förklaring till att rädsla och spänning är de primära känslorna som återfinns i strid. Han motiverar alltså mot den generella uppfattningen om att ilska är den huvudsakliga känsloutlösningen bakom våld, och menar istället att våld oftast grundas i rädsla och spänning. Förändringen av känslotillstånd beror enligt Nassauer på att en upplösning av rutininteraktioner och att aktörer definierar situationen på nytt. Något som inledningsvis uppfattades som en fredlig och lugn tillställning definieras istället som något spänt, farligt och en känsla av hjälplöshet, desorientering och rädsla uppstår (Nassauer, 2019:95-99).

Triggande ögonblick - emotionell dominans

Om en grupp interaktion ökar spänningen och rädsla i den första fasen, behöver spänning släppas genom emotionell dominans över en svagare part i den andra fasen för att våld ska utlösas (Nassauer, 2019:99-100). Emotionell dominans innebär inte nödvändigtvis fysisk dominans utan handlar snarare om självförtroende och hög aktivitet och en stark fysisk närvaro i relation till den underminerade. Emotionell dominans beskriver Nassauer som situationell, och dessutom något som verkar uppstå som en möjlighet snarare än en taktik eller medveten teknik av aktörer. Vidare förklarar Collins (2008) att en vändpunkt av interaktionen på mikronivå är nödvändig, alltså att en part övervinner konfrontation och spänning vilket resulterar i emotionell dominans, för att våld ska uppstå. Nassauer (2019:99-100) förklarar att under protester och liknande evenemang kan diverse triggande ögonblick systematiskt föstra emotionell dominans och demonstrationsvåld. Som exempel för triggande ögonblick återges uppluckring av polisens linjer, att den ena gruppen är fler till antalet, eller att personer faller till marken.

Metod och material

I följande avsnitt redogörs för urval och material, samt valet av dokumentanalys som kvalitativ forskningsmetod. Vidare presenteras metodologiska reflektioner och etiska överväganden.

Urval och material

Materialet för studien behandlar fem tingsrättsdomar som behandlat brottmål i samband med Rasmus Paludans planerade och/eller utförda manifestationer under våren 2022. Urvalet baserades på kriterier just att domarna berörde tidpunkten och sammankomster för Paludan och Stram kurs och inkluderar därför inte andra domar vid andra upplopp, våldsamma sammankomster eller dylikt. Eftersom domar är offentlig handling har de beställts via domstol.se. Urvalsmetoden kategoriseras som ett målstyrt urval, där fallen valts ut för studiens syfte (Bryman, 2018:498). Eftersom fallen inträffat nära i tid och fenomenet är relativt nytt så har samtliga tillgängliga domar brukats för analys, och inget bortval av somliga domar har skett. Det innebär också att inga ytterligare domar fanns att förfoga vid uppsatsens tidpunkt. Värt att betona är att domar som prövats i hovrätt inte är inräknade i urvalet. Vidare var samtliga tilltalade i tingsrättsdomarna män.

Analysmetod och databearbetning

Den aktuella studien antar dokumentanalys som kvalitativ forskningsmetod. Likt andra analytiska metoder inom kvalitativ forskning kräver dokumentanalys att datan granskas och tolkas för att producera mening, få förståelse och utveckla empirisk kunskap. Dokument består av text som har dokumenterats utan forskarens inblandning (Bowen, 2009). Dokument beskrivs som sociala fakta som produceras, delas och används på ett socialt organiserat vis mellan aktörer (Atkinson & Coffey, 1997:47). Tillvägagångssättet för följande analys av tingsrättsdomar kan övergripande förklaras i tre steg. Inledningsvis "skummas" materialet igenom för att få en överblick

och skapa förståelse för innehållet. Därefter läses dokumenten på ett mer djupgående och undersökande vis för att kunna tolka materialet. Det tredje steget är att belysa materialet utifrån det teoretiska ramverket och i förhållande till tidigare forskning. Analysen för följande studie kommer dels bestå av deskriptiva stycken och dels mer tolkande aspekter av det empiriska materialet. Anledningen till de deskriptiva delarna är att skapa en tydlighet, transparens och relevans för teorivalet samt förhoppningsvis skapa en förståelse för tankegången under analysen. En mer detaljerad beskrivning om databearbetning redogörs för i följande stycke.

Analysen av materialet utgörs av en kvalitativ innehållsanalys. Som nämnt ovan är det delvis en deskriptiv metod. Kategoriseringen av materialet görs utifrån identifierade koder i materialet, som inledningsvis består av notorisk sortering. Det vill säga att eventuella underliggande meningar, värderingar eller liknande i texten inte tas i beaktning i den inledande fasen av analysen och tanken är att tillvägagångssättet är att koda öppet. Målet med kodningen är att sortera i materialet för vad som anses relevant för studiens syfte och att kategorisera för en systematisk analys. Koderna kategoriseras därefter utifrån teman, där det teoretiska ramverket delvis fungerar som teman där identifierade segment bedöms ha samband och gemensamma faktorer samt skillnader mot teorin, lika så fynd från tidigare forskning. Eftersom teori och tidigare forskning fungerar som en guide vid analysen är tillvägagångssättet inte fullt ut induktivt. Det är inte heller fullt ut deduktivt, och strikt baserat på teorin. Tillvägagångssättet skulle kunna förklaras som abduktiv eftersom materialet inledningsvis kodas öppet, men sedermera kategoriseras med vägledning av det teoretiska ramverket och tidigare forskning. Efter kodningen av materialet inleds analys av materialet som strävar efter att tolka materialet utifrån studiens syfte, teori och tidigare forskning. Utdragen som citeras från tingsrättsdomarna i analysen är tänkt som representanter för koderna i materialet och återfinns i analysavsnittet för att exemplifiera och öka förståelsen för hur analysen gått till (Lichtman, 2017).

Metodologiska reflektioner

En anledning till att dokumentanalysen ansågs lämplig för följande studie var tidsaspekten. Insamlingen av data tar mindre tid än annan insamling av material, såsom intervjuer och transkribering. Dokumentanalys kräver ett urval av befintlig data istället för insamling av data (Bowen, 2009). Reflektionen föregick således att det var tidsmässigt fördelaktigt i och med att det aktuella projektet är tidsbegränsat och andra eventuella metoder kan innebära mer tidskrävande arbete på bekostnad av kvalitet av analysen. Vidare ansågs dokumentanalysen relevant för tillgången till fältet. Eftersom domar är offentliga handlingar fanns en tillgång till information om påskupploppen 2022 som via andra kanaler eller källor kanske inte återger lika detaljerade återberättelser av händelserna. Ytterligare fördelar med metodvalet är att dokumentanalysen går att se som en typ av fältarbete när händelserna redan utspelat sig (Bowen, 2009). En alternativ metod som kunnat vara fördelaktig för syftet av den här studien är observationer. Men eftersom händelserna redan skett är inte den metoden tillgänglig för uppsatsen.

Nackdelar med dokumentanalys är exempelvis att de är producerade i annat syfte än för forskning. Det kan innebära att detaljer som kan vara gynnsamma i syfte av forskning uteblir. Eftersom urvalet skett selektivt kan också forskningen riskera att vara bias till forskarens urval. Det är något som reflekterats över under metodvalet, men eftersom antalet domar i relation till händelserna som undersökts i den aktuella studien är begränsade var urvalet inte selektivt i den mån att någon dom uteblev. Vidare fördelar med dokument som empiriskt material är att hållbarheten. Det vill säga att dokument är oförändrade vilket möjliggör återbesök till materialet och eventuell vidare forskning på ämnet (Bowen, 2009). Vidare går det också reflektera över tolkningen av materialet. Det är viktigt att belysa att det är mina tolkningar av materialet som ligger till grund för analysen och sedermera slutsatserna i den här uppsatsen. Det innebär att det inte är säkert att någon annan skulle göra samma tolkning eller skapa sig samma förståelse för materialet. Därmed kan det finnas andra möjliga utvägar för tolkningsprocess, analys och slutsatser.

Etiska överväganden

Etiska överväganden har för följande studie inneburit säkerställande av dels anonymitet för berörda parter i domarna. Anonymitet är en viktig del i forskningsetiska principer (Lichtman, 2017). Anonymitet har tagits i beaktning på så sätt att personnamn, specifika platser eller annan information i analysen som kan knytas an till specifika individer har anonymiserats med pseudonymer. Personuppgifter har således förvarats på ett sätt så obehöriga inte kunnat ta del av dem i linje med konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2017). Vidare har målnummer för respektive dom fått nya nummer i analysen. Domarnas verkliga målnummer inkluderas dock i studiens referenser, i mån av transparens. I linje med nyttjandekravet säkerställs också att materialet som samlats in för analysen inte används eller lånas ut, utan endast används i den aktuella studien (Vetenskapsrådet, 2017). Värt att nämna när det kommer till etiska överväganden är att domar tillhör kategorin allmänna handlingar vilket innebär att de är tillgängliga för allmänheten när en dom är avkunnad. Det är lagfört enligt tryckhetsförodningen SFS 1949:105. Vidare innebär Lagen om etikprovning av forskning som avser människor, SFS 2003:460 att personer som deltar i forskning ska informeras och ge sitt samtycke, vilket gäller oavsett om forskningen behandlar lagöverträdelser eller inte. Däremot är kravet enligt lag på etikprovning inte gällande när det kommer till arbete som sker inom högskoleutbildning, vilket omfattas av 2§ i SFS 2003:460.

Analys och diskussion

Materialet som ligger till grund för analysen utgörs av tingsrättsdomar. Det har på grund av syftet varit av vikt att identifierat yrkanden i domarna som är relevanta. Utdragen har kategoriserats och analyseras med hjälp av dels det teoretiska ramverket och dels tidigare forskning. Analysens upplägg utgörs inledningsvis av och i huvudsak av Anne Nassauers teori om de tre stigarna till våld. Sedermera analyseras utdrag ur tingsrättsdomare i relation till tidigare forskning. Jag vill belysa att i somliga fall när materialet analyserades uppkom det oklarheter i huruvida interaktioner varit i kronologisk ordning. Utifrån teorin om tre stigar till våld är kombinationer av interaktioner nödvändiga för att våld ska uppstå. Det finns exempel i tingsrättsdomarna då interaktionerna delvis verkat uppstå under tiden som- eller efter att våldsamma handlingar redan utförts. Förståelsen för huruvida interaktionerna varit utlösande faktorer för våld eller om de ska tolkas som eskalerande är något av en balansgång. Det kan vidare finnas flertalet utomstående faktorer som är bidragande till att våld uppstår som inte är belysta i Nassauers teori om tre stigar till våld. För att vidga perspektivet något har också därför tidigare forskning på ämnet tagits i beaktning i analysen.

Stig 1 - Loss-of-control path

Den inledande delen av följande analys syftar till att tolka det insamlade materialet från tingsrättsdomarna utifrån Nassauers (2019) modell för kombinationer av interaktioner som tillsammans kan komma att leda till våld vid protester. För *Loss-of-control path* gäller följande interaktioner. (1) Rumsligt intrång, och (2) Polisiär misskötsel.

“Det gick väldigt fort till dess att avspärrningsbanden bröts av och folk tog sig förbi avspärrningarna och började kasta sten”

- Dom 1

Utdraget är ett exempel på något som Nassauer (2019) skulle förklara som rumsligt intrång. Rumsligt intrång som utgör en av de interaktioner som identifierats som kan leda till våld när de förefaller i kombination med andra interaktioner. När avspärrningsbanden bröts av och folk tar sig förbi har alltså rumsligt intrång skett. I domen som utdraget ovan är hämtat från följer ytterligare beskrivningar av interaktioner som kan kopplas till det som Nassauer (2019) beskriver som polisiär misskötsel.

“Det är en polis mot två demonstranter om man räknar så. I slutändan var det 800 personer och 300 aktiva våldsverkare, hade de vetat detta innan hade de förstått att det inte var någon idé. Folksamlingen blev mer och mer organiserad, man kunde se att folk längre bak pratade ihop sig. Folk rörde sig mot polisen.”

- Dom 1

Det som förklaras ovan kan tolkas som att det skett en missräkning kring antalet poliser som krävts för att upprätthålla kontrollen över situationen och att den planerade strategin inför manifestationen inte varit tillräcklig, vilket är i linje med polisiär misskötsel (Nassauer, 2019). Utdraget vittnar om att polisen var i underläge gentemot folkmassan. Fler exempel från domen som beskriver polisiär misskötsel identifierades som följande.

“Uppdraget i Byköping var att skydda bron så att Rasmus Paludan skulle kunna hålla sin sammankomst där och de skulle därför hålla bort folksamlingen från bron. De fick på vägen information om att det blivit ”rött läge” i Byköping. De hann inte prata ihop sig inför uppdraget i Byköping och göra upp någon särskilt taktik och när de kom fram var kollegorna på platsen redan hårt ansatta.”

- Dom 1

“Han upplevde att det saknades kommenderingsledning och order om vad som skulle göras. Deras återkommande splittringsförsök gav inte någon reell effekt utan det blev mer av ett böljande fram och tillbaka mellan polisen och folkmassan.”

- Dom 1

Vidare innefattar interaktioner av Polisiär misskötsel enligt Nassauer (2019) bland annat om bristen av en tydlig handlingsplan. I utdraget ovan beskriver en polis upplevelsen av att det saknades ledarskap och order kring vad som behövdes göras i situationen.

Sammantaget för interaktionerna som identifierats ovan går det att tolkas som att utfallet av våld vid protesterna delvis går att förklara utifrån rumsligt intrång, där folkmassan forcerat avspärrningsbanden kombinerat med brist på kommunikation hos polisstyrkan på plats. En bristande kontroll där handlingsplanerna för manifestationen inte varit tillräckliga. De beskrivna interaktionerna tolkas som att de skapade en spänning mellan poliser och demonstranter och utfallet blev våldsamt som ett resultat.

Stig 2 - Offence path

För den andra kombinationen av interaktioner som leder till våld i Nassauers (2019) modell gäller tre interaktioner. (1) Rumsligt intrång, (2) Tecken på eskalering och (3) Skadegörelse av egendom. Följande del av analysen syftar till att tolka det insamlade materialet i ljuset av de tre kombinationerna.

“Till en början var situationen i området huvudsakligen lugn och de upplevde att allmänhet de pratade med lyssnade på vad de hade att säga. De fick vidare information av allmänhet om olika stengömmor i området, vilka de tog hand om. Det var fråga om större stenar att hålla i handen. Efter ett tag uppfattade de dock att fler personer tillkom och samlades, att fler och fler maskerade sig för ansiktet på olika sätt och att stämningen gentemot dem som poliser blev hätsk.”

- Dom 3

Utdraget ovan exemplifierar hur tecken på eskalering förekom i situationen. Det beskrivs hur stengömmor återfunnits, något som Nassauer (2019) förklarar som eskalerande. Vidare tecken på eskalering är det faktum att allt fler maskerade sig vilket beskrivs som att stämningen blev hätsk. Tecken på eskalering, som exemplifieras i stycket, resulterar i spänning och rädsla och det går att tolka som att

situationen som till en början varit lugn övergick till att personer som befann sig i situationen upplevde en spänning och en rädsla som ett resultat av dels insamlade stenar, och dels att personer valt att maskera sig. I linje med Offence path, en av de stigar som Nassauer beskriver som föranledande till våld vid demonstrationer återfinns också interaktioner som vittnar om rumsligt intrång samt skadegörelse av egendom vilket följande utdrag exemplifierar.

“Runt kl. 14:30 noterade de en grupp ungdomar som pratade med en äldre man. De hann delvis ur sitt fordon och på väg fram till gruppen när de uppmärksammade att en folkmassa om 50-100 maskerade svartklädda personer kom springande mot dem bakifrån med stenar och andra lösa föremål i händerna.”

- Dom 3

Nassauer (2019) förklarar att protester och demonstrationer inte sällan handlar om tävling och territorium. Det rumsliga, ofta offentliga rummet, kan enligt utdraget ovan förstås som att de som protesterar vill göra anspråk på- och skydda sitt område, dels från Paludan och dels från polisen. Interaktionen av rumsligt intrång gestaltas genom att polisen å ena sidan närmade sig en grupp ungdomar, och å andra sidan genom att en större grupp kom springande mot polisen.

“Det kastades även s.k. bangers och sköts iväg fyrverkeriraketer mot polismän och polisfordon. Vidare rullades däck och kundvagnar ut i syfte att hindra polisbilar från att komma fram i området. Bildäck antändes. Två privata fordon fick rutor krossade och brännbar vätska hälldes in, varvid ett av fordonen antändes. Sten och någon form av smällare kastades in i en privat lägenhet och orsakade skador.”

- Dom 3

De inledande delarna av stycket ovan beskriver tecken på eskalering. Bangers, fyrverkerier och försök till att hindra polisens väg kan samtliga handlingar beskrivas som eskalerande i linje med Nassauers (2019) modell. Vidare beskrivs hur bildäck och bilar förstörts genom krosskador och antändning samt hur en lägenhet skadats till följd av smällare. En av interaktionerna som ingår i modellen för Offence path är som

nämnt skadegörelse av egendom, vilket kan tolkas som att de förstörda föremålen som redogjorts för ovan är.

“Josef har för egen del varit maskerad, kastat ett flertal stenar mot polismän och polisfordon, kastat sten över bäcken till folkmassan och hjälpt till att samla ihop stenar, sparkat och slagit med tillhygge på polisbussar, hoppat upp på en polisbuss och sparkat på ljusen, försökt riva ner kravallstaket och klättrat över kravallstaket.”

- Dom 2

I utdraget ovan till inkluderas samtliga av interaktionerna som Nassauer (2019) gör gällande för *Offence path*, och dess kombinationer av interaktioner. Mer specifikt kan komponenterna för tecken av eskalering gestaltas av maskering och insamling av sten. Skadegörelse av egendom beskrivs i utdraget som sparkar och slag med tillhygge på polisbussar. Den tredje interaktionen som krävs för att våld ska uppstå enligt Nassauer (2019) är rumsligt intrång vilket också går att utläsa ur utdraget - att klättra över kravallstaket. Utdraget utgör således en god gestaltning av kombinationer av interaktioner som leder till våld och kan förklara varför utfallet vid den planerade manifestationen blev våldsamt.

Stig 3 - Missing information path

Missing information path, som utgör den tredje stigen till våld innefattar två huvudsakliga interaktioner i kombination. Det handlar om (1) Rumsligt intrång och (2) Kommunikationsproblem mellan polis och demonstranter.

“I inledningsskedet försökte polisen förklara reglerna om yttrande- och demonstrationsfrihet men det gick bara att prata med vissa personer. Efter att Rasmus Paludan hade pratat i cirka 30-40 minuter försvann Rasmus Paludan bort i cirka 20 minuter. Då Rasmus Paludan återkom blev det mer irriterat och det började kastas sten. En person som stod vid en polisbil träffades i huvudet och polisen fick ta hand om personen. Då stenkastningen blev allt värre beslutade sig polisen för att försöka skingra folksamlingen. Till en början lyckades polisen med detta men folksamlingen kom tillbaka och det kom allt fler personer till platsen.” - Dom 4

I exemplet ovan beskrivs hur polisen försökt informera folksamlingen om demonstrationsfrihet. Informationen tycks inte nått fram till alla personer och det går att dra slutsatsen att samtliga som deltagit i protesterna inte nåtts av denna information. I utdraget förklaras också hur polisen försökte skingra folkmassan, något som kan tolkas som rumsligt intrång. Människorna som protesterar kan tolkas som att de upplever polisens skingringar som överträdelser på deras territorium i linje med Nassauer (2019).

“Det dröjde inte så länge innan det kom folk till parken. De hade en yttre linje med polis och plastband samt en inre med två staket. Han såg folk som var maskerade och samlade sten men det var då fortfarande läge grönt. Det kom mer och mer folk och det började bli en större folksamling som skanderade på arabiska. Vid något tillfälle här bryts avspärningsbandet och folk tog sig in i PL24-området. De valde då att gå ut med personal för att hålla folket ute men det kom hela tiden mer folk. Han hörde på radion att kollegor försökte hålla en dialog med folket men att de inte fick gehör. Folket svarade med att ”det kommer bli stök/bråk om Paludan kommer”.”

- Dom 1

Frasen “fortfarande läge grönt” vittnar likt det Nassauer (2019) förklarar som att interaktionen enskilt inte leder till våld utan det uppstår först tillsammans med rumsligt intrång och kommunikationsproblem mellan polis och de som protesterar. Missing information path inkluderar kommunikationsproblem mellan polis och demonstranter. I utdraget utläses situationer av missförstånd, otydlighet och/eller en ovilja till att lyssna vilket leder till att folkmassan inte tar till sig informationen från polisen. Det kan tolkas som att situationen av förvirring och fortsatt ifrågasättande av situationen och polisens beredskap bland folkmassan skapat frustration och spänning bland poliser. Vidare genererar hot om bråk och stök i fall av Paludans närvaro rädsla för kommande situation, att definiera om situationen från lugn och “läge grönt” till eventuellt stök och bråk. Att omdefiniera situationen är av relevans för det som Nassauer (2019) “I tunneln av våld”.

Känslodynamikens roll

Följande del av analysen syftar till att undersöka känslodynamiken som beskrivs utifrån Nassauer (2019). Författaren menar att känslodynamiken spelar roll för huruvida en situation resulterar i våld eller inte. Hon beskriver situationer som går från lugna och kontrollerade till hektiska och spända. Fokus från den egna gruppen vänder sig utåt och känslor såsom rädsla, oro, stress, ilska och panik förekommer ofta innan våldet uppstår. Med följande utdrag försöker jag beskriva och tolka känslodynamiken som beskrivs i några av domarna.

“När de drog sig tillbaka blev det ett otroligt tryck från demonstranterna. Kollegorna flydde hals över huvudet. Christers grupp var kvar tillsammans med ytterligare en grupp. Med stora svårigheter tog de sig i säkerhet. Christer kände vid tillbakadragandet en kraftig rädsla för kollegornas liv. Han lyckades dra en kollega i säkerhet, det var Christers viktigaste dragkamp i livet. Han tror inte kollegan hade överlevt om Christer inte hade fått loss denne.”

- Dom 5

Situationen som återberättas här kan tolkas som dramatisk och ger starka indikationer på känslor av stress, rädsla och panik. Polisen beskriver situationen som den “viktigaste dragkampen i livet” och att situationen var på liv eller död. Känslodynamiken under det våldsamma förloppet är något som Nassauer (2019) betonar som viktigt och ibland avgörande för om situationen blir våldsam. Att poliserna vid händelserna av upplopp upplevde en sådan rädsla och stress kan förstås som att det utlöste mer våld än vad som hade uppstått ifall polisstyrkan haft möjlighet att upprätthålla mer kontroll över situationen. Det kan tolkas som att polisen i det här fallet tappat kontrollen över situationen och känt sig tvungna att överge platsen i linje med dels loss-of-control path men också av relevans för “i tunneln av våld”.

“Han hade inte varit med om något liknande tidigare och fick ett stort stresspåslag eftersom han kände att situationen var farlig. Om tjänstgörande poliser inte hade haft skyddsutrustning på sig skulle många kollegor ha skadats allvarligt, några skulle kanske också ha dödats.” - Dom 4

Vidare går det att tolka det som återberättas här som en känslodynamik som uppstått i samband med motdemonstrationerna. Ett stresspåslag som polisen inte upplevt någon gång tidigare, och det går att tolka som en upplösning av rutinaktiviteter. Polisen hamnar i en situation som de inte tidigare varit med om, och som de inte har rutiner för hur de ska upprätthålla kontrollen under. Polisen definierar om situationen utifrån känslor av stress och rädsla för att komma till skada, också det i linje med Nassauers (2019) beskrivning av känslodynamik i tunneln av våld. För utdraget som följer beskrivs återigen en rädsla som kan tolkas att den baseras på att de “tappade organisationen helt”.

“När de väl får order om att dra sig tillbaka till andra sidan bron då känner de av ett riktigt tryck från folkmassan. De fick ta emot mycket stryk när de försökte dra sig tillbaka. De tappade organisationen helt. De slogs för att komma därifrån med livet i behåll. Det var väldigt nära att kollegor blev kvar. När de väl kom tillbaka avlossades det även en del skott för att få folk att backa undan. Då det var en förare kvar i en av bussarna. De var verkligen rädda.”

- Dom 1

Att polisen avlossar skott för att få folk att backa undan från platsen kan tänkas ha en eskalerande effekt och delvis skrämman upp folkmassan. Trots att tanken av att skottens syfte är att flytta bak de som protesterar kan det tänkas få en motsatt effekt av att människor blir rädda och att spänningen i situationen ökar, något som kan utlösa våld enligt Nassauer (2019).

“Så fort de fick order om att retirera blev det som värst. När de sprang därifrån flög mer sten. När de skulle lämna området var himlen svart av sten. Han såg att en kollega var själv och att det kastades sten mot honom. Sten träffade kollegan i huvudet och han ramlade ner. Då jublade folkmassan som om man gjort mål i en match. Erfarna kollegor hade panik i rösten”

- Dom 1

Stycket ovan tolkas som att polisen låg i underläge mot de som protesterade både fysiskt, och sett till antal, men kanske än viktigare emotionellt. Då en polis föll till marken beskrivs hur folkmassan firar, det kan tolkas som att de firar överläget gentemot polisen. Polisen å sin sida beskrivs som panikslagna, vilket också det kan beskrivas som ett emotionellt tillstånd men i underläge. Beskrivningen går således i linje med Nassauers (2019) beskrivning om triggande ögonblick och emotionell dominans, där den ena gruppen (demonstranterna) upplever ett självförtroende, hög aktivitet samt stark fysisk närvaro i förhållande till den underminerade gruppen, i detta fallet polisstyrkan.

I ljuset av tidigare forskning

“Då det efter ett tag gick upp för folk vad Rasmus Paludan skulle göra blev det mycket upprörda känslor. Polisen försökte förklara innehållet i Sveriges grundlagar och att det inte fanns något förbud mot att elda upp en bok om någon ville göra det.”

- Dom 4

“Han tyckte att det var konstigt att låta dansken komma och demonstrera. Det var inte mot polisen han protesterade utan mot dansken. /.../ Alex såg en polisman som ramlade till marken efter att ha träffats av en sten. Han tänkte att polisen försvarade koranbränningen.”

- Dom 5

Båda de utdrag som presenteras ovan har relevans för performance violence (Van Es, 2020). Provokation som aktion att utbringa önskad effekt bland de utpekade, i detta fallet muslimer. Koranbränningen resulterade i upprörda känslor bland folkmassan. Materialet för analysen tolkas som att Paludans manifestation genom att bränna koranen utgör en provokation gentemot inte minst muslimer, för vilka koranen är en helig skrift. Det nedre stycket av de två vittnar också för provokationen som upplevdes av att polisen försvarade Paludan, vilket kommer till uttryck av att försvara koranbränningen. Polisen å sin sida ansåg sig försvara yttrandefriheten och demokratins grundlagar. Det vittnar om dels brist i kommunikationen likt Nassauer

(2019), men också om provokation likt fynden i Hylander & Granström (2010), Tiratelli (2022), samt Wahlström (2011). Tolkningen går således i linje med provokation som en mekanism vid våldsamma upplopp som funnits i tidigare forskning.

“Deltagrupper som sattes in vid våldsamheterna i Bullerbyn den 17 april 2022. Samtliga har berättat att det var fråga om en mot endast polisen riktad mycket stor fientlig folkmassa bestående av olika åldrar och kön och flertalet maskerade, vilka omgående när de kom in i området kastade bl.a. massvis av stora tunga stenar på dem och deras fordon som skadades.”

- Dom 3

Utdraget går att tolka i ljuset av den tidigare forskningen av Hylander och Granström (2010). Det vittnar om intentionerna under sammandrabbningen som upplevs av respektive part. “En stor fientlig folkmassa” beskriver hur gruppen på ett stereotypiskt synsätt upplevs som homogen och som att samtliga i gruppen är våldsverkare vilket provocerar polisen till att ingripa och behandla samtliga på liknande vis - något som enligt författarna riskerar att eskalerar situationen och triggar den andra gruppen till rebelliska handlingar och beskrivs som en krigsskapande process. Likaså tolkas motdemonstranternas ingång i konflikten som krigsskapande och kaosskapande, där polisen *låter sig* provoceras vilket också beskrivs som en krigsskapande interaktion av Hylander och Granström (2010). Återigen beskrivs provokation i samband med våldet vid protester i linje med tidigare forskning (Hylander & Granström, 2010; Tiratelli, 2022; Wahlström, 2011).

“Att polisen gjorde effektiva gripanden och inte backade är enligt hans uppfattning det som gjorde att situationen i Bullerbyn fick sitt slut.”

- Dom 3

Utdraget vittnar om statens våldsmonopol nyckel i att få slut på våldet likt tidigare forskning (Tiratelli, 2022). Flera fall vittnar dock om att polisen tvingats dra sig undan från platsen, vilket kan sägas gå emot tidigare forskning som förklarar att

statens våldsmonopol varit avgörande för att få slut på våldsamma upplopp. Å andra sidan kan faktorer och interaktioner som tidigare analyserats som brist på beredskap, planering, kommunikation och provokation varit representerade under de aktuella upploppen i den mån att de slutligen inte räckte till med våldsmonopolet.

“...det befarades att allmänheten förmodligen ägnade attackera polisen ännu en gång med stenar på sätt som skett den 14 april 2022.”

- Dom 2

Detta citat får representera en del av materialet som var svårtolkat utifrån teori och tidigare forskning. Det finns indikationer att personer som befunnit sig på plats upplevde att våldet mot polisen från motdemonstranternas håll var planerat. Detta går emot Nassauers (2019) beskrivning av protestvåld. Där beskrivs det att demonstrationer ofta uppfattas som fredliga fram till att de kombinationer av interaktioner som redogörs för i de tre stigarna av våld framträder. Intressant för kontexten av påskkravallerna i Sverige 2022 är huruvida upploppen var planerade, eller om de i enlighet med Nassauers teori uppkom eftersom interaktionerna som beskrivits ovan förekom. Det går endast utifrån det insamlade materialet att spekulera i och kräver vidare efterforskning.

Slutsats och reflektioner

Den tolkning jag gjort och den förståelse som skapats har resulterat i att övergripande slutsatser för studien är att våldet under påskupploppen 2022 går att förstå utifrån sociala interaktioner. Det förekommer flertalet interaktioner och händelseförlopp som beskrivs i tingsrättsdomarna våren 2022 som är av intresse för att förstå våldet och dess upprinnelse utifrån Nassauers teori om tre stigar till våld. Våldet och dess upprinnelse skulle kunna förklaras genom kombinationer av interaktioner i form av rumsligt intrång och polisiär misskötsel där utdrag ur tingsrättsdomarna gestaltar flera fall av rumsliga överträdelser såsom forcerade avspärrningsband och bristande planering och instruktioner från och till polisens enheter. Det går också att förstå utifrån bristande rutinaktiviteter där flertalet deltagare under påsken beskrivit att situationen inte liknat något de varit med om innan. Eskalerande signaler där flera ur en större folkmassa samlar stenar, och maskerar sig, samt hur egendom förstörts - inte minst brinnande polisbilar - har också det stått för en del av upprinnelsen till våld. Informationsflödet mellan demonstranter och polis skulle också det kunna förklara delar av upprinnelse till våldet utifrån analysen. Som nämnt i analysen förekom redogörelser för att våldet befarades vara planerat, något som teorin i den aktuella studien inte tar hänsyn till. För vidare forskning och utveckling av teori hade det varit intressant att analysera när våldet är planerat och vilka bakomliggande faktorer respektive situationella interaktioner som kan orsaka eller främja den typen av handling. Detta dels eftersom teorin inte ger vidare svar samt att tidigare forskning pekar på att individer sällan vill använda våld.

Fortsättningsvis har analysen identifierat känslotillstånd och utbyte av känslor, inte minst spänning och rädsla, som en bidragande faktor till våldet. I linje med tidigare forskning har provokation tolkats som ett märkbart moment i samband med manifestationer som föranlett våldsamma upplopp. Dels symbolisk i form av Paludans sätt att manifesteras, och dels provokationer mellan demonstranter och polis och hur respektive part reagerat på provokation. Analysen kom att finna att statens våldsmonopol i somliga fall kom att få ett avslut på våldet, men det råder

tveksamheter kring huruvida det var fallet i samtliga upplopp. Flertalet domar tolkas som att polisen var tvungna att ta sig från platsen för att våldet var övermäktigt - något som kräver vidare forskning. Vidare hade det varit intressant för framtida forskning att jämföra de fall av manifestationer av Paludan som inte blev våldsamma och exempelvis undersöka om interaktionerna varit annorlunda jämfört med de fall där upplopp uppstod.

Under arbetets gång har jag stött på flertalet vägskalet där val har behövt göras. Det har bland annat handlat om valet av ämne, hur tiden ska avgränsas och avvägas sett till vad som är möjligt att göra under den tidsbegränsade perioden. Det har varit lärorikt och insiktsfullt i att många av de val som görs får konsekvenser för senare delar av arbetet. Till exempel uppkom en möjlighet att intervjua en person som varit på plats vid flera av upploppen under våren, en person som arbetade som polis. Jag stod i valet och kvalet där jag förstod att intervjun kunnat komplettera och bidra med perspektiv som jag inte kunnat se endast genom att analysera tingsrättsdomar. Jag kom dock till slut fram till att, om än intervjun hade varit nyttig och relevant för studiens syfte, fanns det en risk att tidsaspekten av att kombinera två metoder kom att kompensera kvaliteten i analysen. Så här i efterhand hade det varit intressant att se hur en kombinerad metod bidragit till studien. Vidare svårigheter med det aktuella projektet var att inte sväva iväg i tolkning av materialet. Det är återigen av vikt att belysa att det finns andra möjliga tolkningar av materialet, och att det inte är med säkerhet att någon annan skulle tolka materialet på samma sätt som jag har gjort. Med kvalitativ forskning är det svårt att göra övergripande antaganden, därför har det förhoppningsvis varit tydligt med de utdrag som inkluderats i analysavsnittet, för att läsaren dels ska kunna göra egna tolkningar och dels skapa en förståelse kring hur materialet tolkats.

Referenser

- Atkinson, P. A. & Coffey, A. (1997). Analysing documentary realities. I Silverman, D. (Red.) *Qualitative research: Theory, method and practice*, London: Sage, 45–62.
- Bowen, G. (2009) Dokument Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*. 9(2):27-40.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Collins, R. (2008) *Violence. A Micro-sociological Theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Dwyer, P. (2022) *Violence: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press. s. 64.
- Ferguson, R B. (2013) Pinker's List. I: Fry, D. P. (Red.) *War, Peace, and Human Nature: The Convergence of Evolutionary and Cultural Views*. New York: Oxford University Press.
- Haddock, D., Polsby, D. (2015) Understanding Riots. *Cato Journal*, 14(1):147-158.
- Hylander, I., Granström, K. (2010) Organizing for a Peaceful Crowd: An Example of a Football Match. *Forum: Qualitative Social Research*. 11(2).
- Lichtman, M. (2017). *Qualitative research for the social sciences*. SAGE Publications Ltd.
- Nassauer, A. (2019) *Situational Breakdowns. Understanding protest violence and other surprising outcomes*. New York: Oxford University Press.

Peterson, A. (2006) Policing contentious politics at transnational summits: Darth Vader or the keystone cops? I: D. della Porta, A. Peterson & H. Reiter (Red.) *The Policing of Transnational Protest*, s. 43–73.

Pinker S (2012) *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*. New York: Penguin Books.

Polisen. (2022) Demonstrationer - frågor och svar. ><https://www.polisen.se>< [Hämtad: 2022-12-25]

Sveriges Radio (2022) Påskupploppen [Podcast] Publ. 20 april 2022. ><https://www.sverigesradio.se>< [Hämtad: 2022-12-01]

Svt. (2011) *Detta är Stram Kurs partiledare Rasmus Paludan*. Publ. 22 april 2022. ><https://www.svt.se>< [Hämtad: 2022-12-01].

Tiratelli, M. (2022) Crowds, Police and Provocations: Temporal Patterns of Rioting in Britain, 1800-1939. *Sociology*, 56(4):749-756.

Van Es, M. A. (2020) Roasting a pig in front of a mosque: How pork matters in Pegida's anti-Islam protest in Eindhoven. *Religions*, 11(7):359.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wahlström, M. (2010) Producing spaces for representation: Racist marches, counterdemonstrations, and public-order policing, *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(1):811–827.

Wahlström, M. (2011) Taking Control or Losing Control? Activist Narratives of Provocation and Collective Violence. *Social Movement Studies*. 10(4):367-385.

Wisler, D. & Tackenberg, M. (2000) The role of the police: Image of reality? I: R. Bessel & C. Emsley (Red.) *Patterns of Provocation: Police and Public Disorder*. New York: NY Berghahn Books. s. 121–142.

Wästerfors, D. (2016) *Våld*. Stockholm: Liber AB

Tingsrättsdomar

Dom 1 B4594-22

Dom 2 B1676-22

Dom 3 B3503-22

Dom 4 B3501-22

Dom 5 B2573-22